

Nr 10

Justitiekammarens betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1969: 36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.

Genom en den 19 mars 1971 dagtecknad proposition, nr 95, har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitiärändan, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1969: 36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.

Härigenom förordnas, att lagen (1969: 36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m., vilken enligt lag (1970: 223) gäller till utgången av juni 1971, skall äga fortsatt giltighet till utgången av juni 1972.

Gällande ordning m. m.

Ingrepp i telefonhemligheten får företas endast i mycket begränsad utsträckning. Allmänna bestämmelser om telefonavlyssning finns i 27 kap. 16 § rättegångsbalken (RB). Enligt dessa bestämmelser får avhörande av telefonsamtal medges endast när någon kan skäligen misstänkas för brott, för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år. Sådant tillstånd får meddelas endast av rätten på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. Som förutsättning gäller att åtgärden skall vara av synnerlig betydelse för utredningen. Beslutet får avse samtal till och från telefonapparat, som innehas av den misstänkte eller kan antas komma att begagnas av honom. Tillståndet skall meddelas att gälla viss tid, högst en vecka, från den dag då tillståndet delgavs telefonanstaltens föreståndare. Beträffande granskning av uppteckning som gjorts när samtal avlyssnats skall vad som föreskrivs i 27 kap. 12 § RB om undersökning och granskning av enskild handling äga tillämpning. Hänvisningen innebär bl. a. att uppteckningen inte får närmare undersökas av annan än rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Dock får sakkunnig eller annan som anlitas för eller hörs under utred-

ningen granska uppteckningen efter anvisning av rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Av 27 kap. 16 § RB följer slutligen att, i den mån uppteckningen innehåller något som inte är av betydelse för utredningen, den skall efter granskningen omedelbart förstöras.

Bestämmelser om telefonavlyssning finns även i 5 § lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, vilken lag är tillämplig endast när fråga är om vissa brott mot rikets säkerhet m. m. Dessa bestämmelser bygger på RB:s bestämmelser i ämnet men går avsevärt längre än dessa. Lagen är tidsbegränsad. Dess giltighetstid har successivt förlängts, senast till utgången av juni 1972 (prop. 1970: 100, 1LU 1970: 46, rskr 1970: 266).

Telefonavlyssningslagen innebär att bestämmelserna i 27 kap. 16 § RB äger motsvarande tillämpning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling, om smugglingen gällt narkotika som avses i narkotikaförordningen (1962: 704), trots att för brottet är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år. Giltighetstiden för tillstånd till avlyssning får dock bestämmas till högst en månad från den dag då tillståndet delgavs telefonanstaltens föreståndare.

Vid telefonavlyssningslagens tillkomst uttalade föredragande departementschefen bl. a. följande. Telefonavlyssning utgör ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten och bör därför användas ytterligt restriktivt. Telefonavlyssning som ett medel för att skaffa bindande bevisning mot de grövsta profitörerna inom narkotikabranschen är emellertid inte oförenlig med denna inställning. Det är i praktiken inte fråga om någon stor grupp av misstänkta som skulle bli föremål för telefonavlyssning. Det rör sig om personer som misstänks för att ha gjort sig skyldiga till brott som i fråga om samhällsfarlighet och hänsynslöshet är jämförliga med andra brott beträffande vilka telefonavlyssning redan nu är tillåten. Den utbredning och förgrovnings av narkotikabrottsligheten som skett och som motiverar en straffskärpning gör det också angeläget att polisen får tillgång till sådana spaningsåtgärder att de grövsta brottslingarna kan avslöjas. Lagen bör göras tidsbegränsad så att riksdagen inom relativt kort tid får tillfälle att pröva dess verkningar.

Departementschefen

Vid propositionens avlåtande anförde *föredragande departementschefen*, statsrådet Geijer, bl. a. följande.

Som ett särskilt medel för att bekämpa den illegala narkotikahandlingen antog riksdagen 1969 telefonavlyssningslagen, som medger att telefonavlyssning används under förundersökning, när det finns skäligen misstanke mot någon för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling

som avsett narkotika. Lagens giltighetstid har förlängts ett år och gäller nu till utgången av juni 1971.

Av den redogörelse som rikspolisstyrelsen nu har lämnat framgår, att lagen har tillämpats efter samma principer som under föregående år. Under tiden mars 1970— januari 1971 har domstol meddelat tillstånd till telefonavlyssning i 20 ärenden. Flera av dessa ärenden har rört mer än en person. Totalt under perioden har domstol beviljat avlyssning beträffande 39 personer. Genomsnittstiden för avlyssningen uppskattas till två månader. Avlyssningen har i 21 av 39 avslutade fall lett till spaningsresultat som har haft helt avgörande betydelse för utredningen och som inte skulle ha kunnat uppnås ens med mycket stora och tidsödande spaningsinsatser. Dessa 21 fall, som sammanlagt avser cirka 60 personer, har medfört fällande domar eller, i ärenden där huvudförhandling ännu inte har hållits, beslut om häktning och/eller sinnesundersökning. Av de återstående 18 avslutade fallen kunde i tre fall de misstankar som låg till grund för tillståndet till telefonavlyssning inte verifieras under avlyssningen varför denna har avbrutits. I några fall upphörde telefonabonnemanget innan avlyssningen kunde påbörjas. Övriga ärenden har lett till verifiering i någon form av de misstankar som legat till grund för domstolens beslut om avlyssning. I fråga om ytterligare ett tjugotal personer pågår förundersökning. Av redogörelsen framgår vidare att de 21 avslutade fallen avser en mängd narkotika av uppskattningsvis 200 000 kapslar, mestadels fenmetralin, motsvarande ungefär tre milj. tabletter med ett mycket betydande försäljningspris.

Missbruket av narkotika har f. n. enligt rikspolisstyrelsen kunnat begränsas till Stockholms-, Göteborgs- och Skåne-regionerna. Importen av illegal centralstimulantia har kunnat minskas i mycket stor utsträckning. En oförändrad efterfrågan tillsammans med den minskade tillgången har emellertid gjort att priserna på centralstimulerande medel stigit kraftigt. Narkomanerna begår flera eller grövre brott än tidigare för att skaffa pengar till inköp av narkotika. De höga priserna medför vidare att det är mera lönande än tidigare att smuggla och handla med illegal narkotika. Polisen har lyckats slå sönder ett stort antal smugglingssyndikat men smugglingstrycket på Sverige är fortfarande mycket kraftigt. Det har blivit alltmera klart att den grova narkotikabrottsligheten styrs av välorganiserade smugglings- och distributionssyndikat, som tillämpar ytterst hänsynslösa metoder.

När det gäller situationen beträffande cannabis och LSD framhåller rikspolisstyrelsen, att det inte varit möjligt att hejda spridningen i storstäderna. Risken för att missbruket återigen skall sprida sig över hela landet bedömer rikspolisstyrelsen som överhängande.

Enligt en av RÅ sammanställd statistik över domar i narkotikamål framgår att antalet personer dömda enligt narkotikastrafflagen under

första halvåret 1970 var sammanlagt 1 012. Antalet personer dömda för grovt narkotikabrott var under samma tidsperiod 171. Det kan vidare nämnas, att 36 personer dömts för brott avseende mer än 10 000 tabletter centralstimulerande medel. För fem av dessa avsåg domen mer än en milj. tabletter.

Samtliga remissinstanser har tillstyrkt en förlängning av lagens giltighetstid.

Vad som anförts i rikspolisstyrelsens framställning och under remissbehandlingen visar enligt min mening att möjligheten till telefonavlyssning används restriktivt och med urskiljning och att tillämpningen står väl i överensstämmelse med vad som förutsatts vid lagens tillkomst.

Som rikspolisstyrelsen framhållit är det med hänsyn till det allvarliga läget inom den illegala narkotikahanteringen inte möjligt att med enbart konventionella spaningsmetoder kontrollera den grova brottsligheten. Effektiviteten i polisens ansträngningar att komma åt finansierarna och de största langarna får inte äventyras. Erfarenheterna visar att inte minst telefonavlyssningen bidragit till att en rad organiserade smugglings- och försäljningsligor kunnat avslöjas. Telefonavlyssningslagens giltighetstid bör därför förlängas. Giltighetstiden bör tills vidare bestämmas till utgången av juni 1972.

Utskottet

I propositionen föreslås att 1969 års lag om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m., vilken ursprungligen gällde till utgången av juni 1970 och efter förlängning gäller till utgången av juni 1971, skall äga fortsatt giltighet till utgången av juni 1972.

Propositionen innehåller en utförlig redogörelse för de erfarenheter som vunnits av lagens tillämpning under tiden mars 1970—januari 1971. Redogörelsen visar, sammanställd med motsvarande redovisning föregående år, att möjligheten till telefonavlyssning enligt lagen använts med den restriktivitet som förutsattes vid dess tillkomst. Det framgår också att lagen är av väsentlig betydelse i kampen mot den grova narkotikabrottsligheten. Utskottet tillstyrker därför att giltighetstiden ånyo förlänges med ett år. Om Kungl. Maj:t finner det erforderligt att begära ytterligare förlängning, bör riksdagen ges en redogörelse för den fortsatta tillämpningen av lagen på samma sätt som hittills. En sådan information synes utskottet värdefull och ägnad att förstärka garantierna för att telefonavlyssning inte användes på sådant sätt att rättssäkerheten blir åsidosatt.

Utskottet hemställer

att riksdagen bifaller propositionen 1971: 95.

Stockholm den 6 maj 1971

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Westberg i Ljusdal (fp), Nygren (s), Schött (m), fru Hjelm-Wallén (s), fru Nordlander (vpk), fru Bergander (s), herrar Fransson (c) och Alf Pettersson i Malmö (s).

